

**Társadalmi
Kommunikáció
Doktori Iskola**

TÉZISGYŰJTEMÉNY

Tóth János József

Univerzális kollektív létezés és kommunikáció

A szociálkonstruktivista kommunikáció-modell módosítása felé

című Ph.D. értekezéséhez

Témavezető:

Dr. habil. Vass Csaba

CSc.

Budapest, 2015

**Magatartástudományi és
Kommunikációelméleti Intézet**

TÉZISGYŰJTEMÉNY

Tóth János József

Univerzális kollektív létezés és kommunikáció

A szociálkonstruktivista kommunikáció-modell módosítása felé

című Ph.D. értekezéséhez

Témavezető:

Dr. habil Vass Csaba

CSc.

Tartalomjegyzék

1. Kutatási előzmények és a téma indoklása	4
1.1. Kommunikáció: Transzmisszió és/vagy világalkotás?	4
1.2. Transzcendens ágensek konceptualizálásának szükségessége a kommunikáció egy általános, világalkotó modelljében.....	5
1.3. Transzcendens ágensek intergrálása egy szociálkonstruktivista keretrendszerbe a kommunikációkutatásokhoz	5
2. Felhasznált módszerek	7
3. Az értekezés eredményei	8
3.1. A társadalom, mint univerzális kollektív emberi együttlétezés (UCHE) elgondolásának analízise.....	8
3.2. Fogalmi alternatívák az univerzális kollektív emberi együttlétezés megértéséhez.....	9
3.2.1. Szövegelemzés és -összehasonlítás I.: A <i>kosmopolis</i> transzcendens tagjai, közösségük az emberekkel és egymással.....	9
3.2.2 Szövegelemzés és összehasonlítás II.: A <i>koinonia</i> transzcendens tagjai, közösségük az emberekkel és egymással.....	11
3.3. Tematikai és földrajzi minták az utóbbi időkben termelt társadalomtudományos tudásban: Nyugati dominancia és a szakrális perspektíva hiánya	20
3.4. Akadályok a társadalom újragondolása és az emberi és transzcendens tagok közös valóságalkotásából származó UCHE formák bevezetése előtt.....	21
3.5. Az eredmények összefoglalása	23
4. Főbb hivatkozások	24
5. A témakörrel kapcsolatos saját publikációk	28

1. Kutatási előzmények és a téma indoklása

Az értekezésben bemutatott kutatás legkorábbi előzményei a 2008-ban szakdolgozatomig vezetnek vissza. Ebben a kommunikáció teológiai fogalmának kettős, egyszerre integratív és szeparatív oldalának rendszerezett elemzésével foglalkoztam. A szakdolgozatban rámutattam, hogy a közössé tételként értett kommunikáció nem valósulhat meg anélkül, hogy egyúttal ne kötődne a leendő tagok más, jól definiálható objektumoktól való elkülönüléshez, e kettősség pedig nem hagyható el a kommunikáció elgondolásának elemzéséből anélkül, hogy az ne ütközzön a római keresztény teológia alapvetéseivel. S bár ennek korroborálását akkor csak egy nagyon szűk területen végeztem el, a téma elég inspiratívnak bizonyult számomra ahhoz, hogy posztgraduális keretek közt, tágabb kontextusban is foglalkozni kezdjek a szakrális kommunikáció témájával. A posztgraduális képzés megkezdésekor leginkább annak problémája foglalkoztatott, hogy a kommunikációt hogyan lehet közösségalkotó tevékenységként úgy megérteni, hogy a kommunikáció teológiai jelentéstartományából a lehető legtöbbet megtartsunk, miközben a társadalomtudományok nyelvén fejezzük ki magunkat.

1.1. Kommunikáció: Transzmisszió és/vagy világalakítás?

E megközelítés továbbgondolását, kidolgozását alapvetően a jelenlegi kommunikáció- és médiatudományok négy jellegzetessége indokolta. Úgy találtuk, hogy ezek a jellegzetességek felelősek számos olyan diszciplináris akadályért, melyek gátolják, hogy e szakterületen belül egy olyan általános kommunikációmodellt lehessen alkotni, amellyel koroktól és kultúráktól függetlenül képes leírni mindenfajta, emberi részvétellel zajló közösségalkotási folyamatot. Ezek, a partikuláristól az általánosig a következők:

- A transzmissziós kommunikációfelfogások és –modellek dominanciája (Dance és Larson 1976, Carey 1989, Pearce 1989, Cronen 1995, Rothenbuler 1998, Rodriguez 2010 etc.) és a világalakító kommunikációmodellek marginalizáltsága a kommunikációkutatásban
- A társadalmi-kollektív [Tönnies (1922), Lippmann (1922), Bernays (1923), Lukács (1923), Schmitt (1923), Lasswell (1927)] és a filozófiai-teológiai keretkezéssel végzett kommunikációkutatások [Jaspers (1919), Wittgenstein (1922), Buber (1923), Ogden és Richards (1923) Heidegger (1927)] elkülönülése és hagyományosulása
- A főáramú kommunikációkutatások alulteoretizáltsága (Potter, Cooper és Dupagne 1993, Riffe és Freitag 1997, Kamhawi és Weaver 2003, Potter és Riddle 2007) és a társadalomtudományi-kollektív paradigma érvényesülése (Rosengren 1989, Giddens 1989,

Krippendorff 1989, Craig 1989, Potter, Cooper és Dupagne 1993, Lee 2011) az elmúlt évtizedekben

- Nyugati típusú szekuláris (eszmei-módszertani, technológiai és gazdasági) dominancia a kommunikációról szóló tudományos tudás megtermelésében (Alatas 2003, 2006, Guaratne 2009, 2010, Wang 2011, Shi-Xu 2014 etc.)

Ezeket a korlátokat, mint a professzionális (szociológiai) képzelet határait figyelembe véve az tűnt ésszerűnek, hogy egy teljesen új kommunikációmodell kidolgozását megelőzően először is részletesebben megvizsgáljam a fenti négy akadályt. A vizsgálatokat követően végül arra jutottam, hogy egy társadalomtudományilag releváns világalkotó kommunikációmodellben a kommunikáció teológiai jelentéstartományát akkor lehet hatékonyan érvényre juttatni, ha a társadalom mint integrált, holisztikus kollektív entitás elgondolását dekonstruáljuk, és az univerzális kollektív emberi létezés (UCHE; az angol megfelelő betűszavát használom majd ennek jelölésére a továbbiakban) egy partikuláris formájaként definiáljuk újra.

1.2. Transzcendens ágensek konceptualizálásának szükségessége a kommunikáció egy általános, világalkotó modelljében

A társadalom mai értelemben vett fogalma ugyanis egy felvilágosult konceptuális újjátásra vezethető vissza, amely úgy jelöli az emberi létezés általános területét, hogy abba nem (illetve legfeljebb mint egy önálló valósággal nem rendelkező, szimbolikus emberi konstrukció) tartozik bele az isteni és a természeti világ (Gauchet 1979, Gordon 1994, Baker 1994, Mintzker 2008, Jung 2012). Ez problematikus egy világalkotó kommunikációmodell szempontjából. A kommunikáció és a közösség/társadalom, valamint a *koinonia* (görög), a *communio*, a *societas* és a *communicatio* (latin) terminusok közti etimológiai és translációs kapcsolatok nem csak jól ismertek a kutatók előtt, de a görög és a latin terminusok általam vizsgált jelentései ugyanakkor azt is mutatják, hogy ha a transzcendens dimenziót kihagyjuk a kommunikációkutatásokból, akkor számos mai és történelmi együttlétezési formát nem fogunk tudni modellezni.

1.3. Transzcendens ágensek intergrálása egy szociálkonstruktivista keretrendszerbe a kommunikációkutatásokhoz

Amennyiben viszont a társadalmon és a társadalmi-n kívül más univerzális szintű kollektivitásokat, együttlétezési formákat is elgondolhatónak veszünk, akkor a valóság társadalmi konstruálását mint

magyarázó modellt analóg módon ezeknél a másnak elgondolt együttlétezési formáknál – melyeknek az Isteni Személyek, az angyalok vagy más transzcendens lények is tagjai lehetnek, nem csak emberek– is alkalmazhatjuk. Bergert és Luckmannt (1967: pp.19-20) parafrázálva; „*A mindennapi élet világa nem csak adottnak van tekintve, mint valóság, az együttlétezés¹ek¹ rendes tagjai által (...). Ez egy olyan világ, amely az ő gondolataikból és cselekedeteikből származik, s melyet e gondolatok és cselekedetek tartanak fenn valóságosként.*”

Ilyesformán a kommunikációkutatásokban érvényesülő társadalomtudományi paradigmát nem szükséges elvetni. Azt inkább módosítani kellene, egy új, másféle szociálkonstruktivista megközelítésnek megfelelően, ami a társadalom pozícióját és szerepét az UCHE egyik formájaként partikularizálja, emellett pedig olyan, nem-társadalmi, de hasonló univerzális érvényességgel bíró együttlétezési formákat vezet be, melyekben a transzcendens tagok világalkotó tevékenységével is számolunk.

A disszertáció a társadalom és a kommunikatív világalkotás eme újragondolási lehetőségének megalapozását és kibontását célozza meg. Ennek az az értelme, hogy növelje a kommunikációtudományokban meglévő elméleti diverzitást, amit úgy ér el, hogy a kommunikációt transzcendens tagokból is álló közösségeken belüli ember- és világalkotó tevékenységként foglalja elméletbe.

Noha e téma korábbi kutatásokban explicite nem jelenik meg, a disszertáció előzményei közt tartható számon

I. A társadalomtudományok és a teológia viszonyát az integrációs lehetőségek (vagy problémák) szempontjából elemző terjedelmes szakirodalom (pl. Milbank 1990, 2008, Postman 1992, Martin 1997, Shilling és Mellor 2001, Keenan 2003)

II. Annak ténye, hogy a teológia egyes területeibe (pl. a felszabadítási teológiába és a gyakorlati teológiába) már beépültek társadalomtudományi elméletek vagy módszerek. (lásd pl. Gutiérrez 1988, van der Ven 1993, Hermans *et. al.* 2002) Ami mutatja, hogy konkrét kutatási témákban nem csak lehetséges, de már meg is valósult az interdiszciplináris együttműködés a két tudományág közt, továbbá, hogy az általunk az integráció irányában tett erőfeszítések –egy általánosabb szinten– nem minden előzmény nélkül valók (noha az integráció iránya szokatlan, vagyis a teológiából a társadalomtudományokba, és nem fordítva).

¹ Berger és Luckmann szövegében az „együttlétezés¹ek¹” helyett „society”, azaz „társadalom” található.

III. Azok a kísérletek, amikor társadalmi jelenségek és összefüggések tudományos vizsgálatának elméleti kiindulópontjában a teológia elsődleges szerepet kapott a társadalomelméletekhez képest, és a Szentírásra és a Szenthagyományra épülő keretekben vizsgáltak meghatározott problémákat (North 1973, 1989, Cramp 1981, McKee 1987, Meeks 1989, Hobgood 1991, O'Boyle 1998, Long 2000, Forrester 2001, Beed és Beed 2006).

IV. A kommunikációteológia területén elért eredmények, amelyek arról tanúskodnak, hogy a kommunikáció kutatásában a teológiai szempontok érvényesítése intellektuális többletet eredményez (pl. Eilers 2003, 2011, Arens 1995)

3. Felhasznált módszerek

A dolgozatban alapvetően a filozófiai hermeneutika módszereivel; kritikai olvasással és elemzéssel dolgoztam. A kutatás bizonyos pontjain, ahol más módszerek alkalmazásával jobb eredményekre számítottunk, tematikai és fogalmi elemzést használtunk.

A szakirodalmi áttekintés két területre koncentrált. Egyfelől az univerzális kollektív létezés egyedüli formájaként vett társadalomfogalom dekonstrukcióját előkészítve olyan eseteket azonosítottam, ahol a kutatók megkísérelték a társadalom jellemzőit úgy újragondolni, hogy az többé már nem az általános emberi létezés területére utalt. Ezeket az eredményeket pedig összevetettük olyan korábbi elméletekkel, amikben kettős vagy többes társadalmak szerepeltek. Másfelől pedig a friss szociológiai szakirodalmon végeztem el egy strukturált tematikai analízist annak felderítése érdekében, hogy a szociológiai imagináció professzionális formáiban megtermelt tudományos tudásban milyen témák érvényesülnek, mennyire van jelen az együttlétezések vizsgálata során a transzcendens tagok figyelembe vételének szándéka, illetve foglalkoznak-e egyáltalán ezzel a problémával. Itt az MTA 2013 szeptemberében hatályba lépő új folyóiratlistáján szereplő 46 „A” kategóriás nemzetközi folyóirat utolsó 4 teljes (2010 és 2013 közt megjelent) évfolyamában megjelent, az EBSCO-n keresztül illetve a folyóiratok saját honlapjain hozzáférhető összes releváns cikket vizsgáltam és rendszereztem egy saját alkotású szelekción és besorolási protokoll segítségével. Az adatgyűjtést 2014 június 3. és 16. között végeztem; a kategóriák és a témák a megalapozott elmélet (*grounded theory*; Glaser és Strauss 2012 [1967]) általános logikája alapján, intuitív stratégiát követve kerültek meghatározásra.

Konceptuális analízist használtam ezen túl az olyan univerzális kollektív együttlétezési formák bemutatása során, melyek a társadalomtól lényegileg eltérően szerveződnek. A *kosmopolis* fogalmi

elemzése során elsősorban a Stoicorum Veterum Fragmenta „De conjunctione deorum et hominum” fejezetében összegyűjtött töredékeket, illetve egy más klasszikus szerzők (Diogenész Laertiosz, Dión Chrysostomos, Caesareai Euszébiosz, Alexandriai Szent Kelemen, Musonius Rufus, illetve Seneca és Cicero) szövegeiből összeállított mintát vizsgáltam. A *koinonia* kifejezés konceptuális analízise 12 jelentős görög-angol lexikon „*koinonia*” szócikkeiből alkotott mintára épül, az ezeket tartalmazó lexikonok szelektív és véletlenszerű mintavétel kombinációjával lettek kiválogatva. A Liddel-Scott (1883) és a Lampe (1961) –lexikonoknak fix helye volt, további 10 lexikon pedig a „Greek-English lexicon” keresési kulcsszóra az archive.org és a hathitrust.com weboldalakon kapott eredményekből lett véletlenszerűen kiválasztva. Ezt követően a jelentésmegadások alapján elvégeztük a terminus jelentésanalízisét, továbbá a jelentésmegadásokban szereplő magyarázó hivatkozásokat visszakövettük a hivatkozott eredeti klasszikus szövegekig, és 153 ilyen szövegrészletet tartalmazó minta alapján fogalmilag elemeztük, hogy az ott használt *koinonia* kifejezések pontosan milyen tagok együttesére utalnak, illetve hogy ezek a tagok milyen (isteni, angyali, emberi vagy természeti) világokhoz tartoznak.

3. Az értekezés eredményei

A következőkben disszertációm főbb megállapításai közlöm.

3.1. A társadalom, mint univerzális kollektív emberi együttlékezés (UCHE) elgondolásának analízise

A kommunikációkutatások társadalomtudományi beágyazottsága egy olyan helyzetet teremtett, amelyben a közös valóságalkotásként definiált kommunikációban a transzcendens tagok megléte és szerepe nem értelmezhető. Így a tisztán transzcendens vagy hibrid (emberi és transzcendens tagok által egyaránt alkotott) közösségek és megalkotásuk a jelenlegi modellekkel nem-reduktív módon nem leírhatóak.

A „társadalom” felvilágosodás-kori klasszikus fogalma egy olyan általános kollektív együttlézési formát jelölt, amely többé-kevésbé civilizációs vívmánynak számított, csak emberi tagjai voltak és elkülönült mind a transzcendens dimenzióktól, mind pedig a természettől. Ez a felfogás napjainkra annyiban finomodott, hogy a transzcendens és a természeti világot társadalmi konstruktumokként integrálják a tagok közös valóságába. A társadalom e felfogása a kommunikációkutatások jelentős részében erőteljesen érvényesül, ezért a disszertációban jelentékeny részt kap annak kibontása, hogy a

társadalom mellett milyen más, hasonló terjedelmű univerzális kollektív együttlétezésekről beszélhetünk. Az ilyen alternatív, nem-társadalom típusú univerzális kollektív együttléteзések konceptuálisan helyettesíthetik a társadalmat a szociálkonstruktivista valóságalkotás modelljében, illetve egymással párhuzamosan használhatóak akkor, amikor hibrid közösségeken belüli „szociális” jelenségekre vagyunk kíváncsiak.

A társadalom nem homogén formája az univerzális emberi együttléteзéseknek.

Megmutattuk, hogy a társadalomkutatásokban hosszú ideje gondolkodnak kettős és többes társadalmakról, társadalomszerkezetekről; ami evidens a hazai és a nemzetközi szakirodalomból. Ennek alapján elmondható, hogy a kizárólag emberek alkotta együttléteзések elgondolása kellően sokféle. Ugyanakkor ez nem indokolja, hogy a társadalomra az univerzális emberi együttléteзések egyetlen lehetséges formájaként gondoljunk.

A társadalom nem az egyetlen lehetséges formája az univerzális emberi együttléteзéseknek.

A szakirodalomból bemutattuk azokat az eseteket, amikor a társadalmon mint „evilágon” kívüliség, illetve annak meghaladásának problémája felmerül, másrészt a *kosmopolis* és a *koinonia* fogalmán keresztül fogjuk bemutatni más univerzális együttléteзési formák elgondolásait.

3.2.Fogalmi alternatívák az univerzális kollektív emberi együttléteзés megértéséhez

3.2.1. Szövegelemzés és -összehasonlítás I.: A *kosmopolis* transzcendens tagjai, közösségük az emberekkel és egymással

A *kosmopolis* a nem-társadalom típusú univerzális együttléteзések egy lehetséges formája, melynek jellegzetessége, hogy istenek és emberek benne együtt élnek, az együttélés hierarchiáját és törvényeit pedig egy felsőbb, nem-emberi törvényből vezetik le, melyek az emberi cselekvésre nézve normatívak.

A *kosmopolis*ról szóló klasszikus szövegekben az istenek és emberek együttélését nem csak posztulálják, de a relációjuk módjáról is szó van: Egyfelől ez a fajta együttlétezés rendezett, és kontrasztba van állítva és fogalmilag külön van kezelve azoktól az együttlétezésektől, amelyeket a kizárólag földi, köznapi értelemben vett hellenisztikus vagy római polisok keretei jelentenek; olyannyira, hogy a földi polisokat nem is tartották igazi polisoknak. Ez különösképp igaz a sztoikus *kosmopolis* esetében, ahol az univerzumot (kozmosz) analogikusan városként (polis) gondolták el. Másfelől ebben a relációban az emberek alávetettek vagy konkrétan az isteneknek, vagy egy felsőbb, nem-emberi törvénynek („isteni akarat”, „helyes értelem”). A sztoikusok poliszja tehát fogalmilag nem csak az egyes konkrét alkotóelemek szintjén, hanem a szervezési és kormányzási elvek és törvények szintjén is tartalmaz természetfeletti referenciát. (lásd pl. Eusebius of Caesarea: Praeparatio Evangelica 15.15., Musonius Rufus: Disc. IX. 1-10, Seneca: De Otio 4.1, Cicero: De Re Publica 3.33) A „törvény”, „isteni akarat”, „helyes értelem” itt tulajdonképpen szinonimák, amelyek a polis politikai rendjét biztosító transzcendens, és a tagjainak működésére nézve normatív szervezőelvet jelölik. Ahogyan Khrüszhipposz írja a de Finibus első könyvében; mivel az egyes emberek természete a mindenség természetének része, ezért legfőbb céljuk az, hogy a természethez (mind a saját természethez, mind a mindenség természetéhez) igazodva éljenek és ne cselekedjenek olyasmit, amit tilt a közös törvény, azaz a mindent átható, a létezők birodalmának urával, Zeusszal azonos helyes értelem. Ebben áll, Khrüszhipposz szerint, „a boldog ember erénye, valamint életének könnyed folyása: midőn minden tettében összhang van a benne lakozó daimón és a mindenség kormányzójának akarata között” (Diogenes Laertios VII.88; Steiger Kornél (2003: p.222) fordításának felhasználásával).

A polis-szervező és abban érvényes törvényekről elmondható, hogy nem konstituáltak, hanem adottak vett morális alapelvekként konstatáltak. A helyes értelem kifejeződései az emberi cselekvésre nézve normatívak, és pragmatikailag az embereknek az isteni akarathoz történő kollektív igazodási szándékát fejezik ki. Ennek az igazodási törekvésnek az egyéni megnyilvánulásai lehetnek mentálisak és viselkedésbeliek: Lehet ez a jó érvelés a természettel összhangban lévő és nem lévő dolgok szétválasztásakor, lehet a helyes életvezetés, ami során az ember természettel összhangban lévő dolgokat cselekszik vagy azok mellé áll. Lehet végül a természettel ellentétes dolgok, cselekedetek visszautasítása, vagy az azoktól történő elhatárolódás –ez utóbbi, mondanunk sem kell, szorosan kapcsolódik a helyes életvezetéshez is.

A *kosmopolis*ról meg kell jegyeznünk továbbá, hogy nem valamiféle fantazmagóriaszerű elmejátékból született, hanem megalkotását és a különböző filozófiai eszmékben való részvételét komoly, szolid érvelést alkalmazó intellektuális munka előzte meg, melyek olyan, modellértékű alapelveket eredményeztek, melyekhez igazodva a meglévő együttléteзések emberi tagjainak élete jobbá tehető. A bölcs emberek egymással és a transzcendenssel harmóniában, szeretetben és barátságban élő, egymást megértő, segítő és elfogadó közössége tehát ebből a szempontból igen távol áll az utópisztikus

elképzelésektől, és figyelemreméltó párhuzamokat mutat a keresztény (eszkatológiai) világállam ideájával (cf. Ef. 2.19 és az ágostoni Isten Városával).

3.2.2 Szövegelemzés és összehasonlítás II.: A *koinonia* transzcendens tagjai, közösségük az emberekkel és egymással

A *koinonia* a nem-társadalom típusú univerzális együttlétezések egy másik lehetséges formája, amennyiben különböző világokból származó tagok közösségét jelöli. A *koinonia*, *communicatio* és *societas* terminusok fordítási és nyelvhasználati kapcsolatai ezen felül kézenfekvővé teszik egy olyan kommunikációmodell szükségességét, amelyben a kommunikáció perspektívája az együttlétezések megalkotása és működtetése.

Ahhoz, hogy megmutassuk, hogy a *koinonia* milyen típusú közösségeket jelölhet, a 12 vizsgált lexikonban szereplő jelentésmagyarázó hivatkozásokat visszakövettük az eredeti forrásokig, és ott a tágabb kontextus alapján beazonosítottuk, hogy a koinoniát alkotó tagok a 4 (isteni, angyali, emberi, természeti) közül melyik világba tartoznak.

A szövegekben szereplő koinoniákat ezt követően két fő csoportba rendeztük. Monodimenzionálisnak neveztük azokat a *koinonia*-típusokat, amelyek minden tagja a fent megjelölt világok egyikébe, és csak egyikébe tartozik. Multidimenzionális koinoniának pedig azokat a *koinonia*-típusokat neveztük, melyek tagjai összesen legalább két különböző világba tartoznak (ide értve azokat az eseteket is, amikor a *koinonia* egy specifikus tagja eleve több világba egyaránt tartozóként van megjelölve, mint pl. az Egyház vagy a megtestesült Krisztus).

A 153, A-EW kóddal jelölt magyarázó szövegek számát egy további szűréssel (mellyel a *koinonia* lehetetlenségét állító szövegeket kizelektáltuk) 146-ra csökkentettük. Ebben a mintában a *koinonia* típusok szerinti megoszlása a következőképp alakul:

Monodimenzionális *koinonia* (n=68)

Az <Isteni világ>-on belüli kapcsolatok (n=10)

Isteni személyek koinoniája

Atya, Fiú és Szentlélek közt: CV, CX, CY, CZ

Atya és Fiú közt: AT, CP, CQ, CS, CT,

Isten és Szentlélek közt: CU

Az <Angyali világ> -on belüli kapcsolatok (n=2)

angyalok közt: AU, BH

Az <Emberi világ>-on belüli kapcsolatok (n=47)

emberek közt

általában EC, ED

minden ember közt H, AD

férfi és nő közt (nem szexuális k.) EW

férfi és nő közt (szexuális k.) S, T, AE, AH, AI, AJ, AL, AM, AN, AO

férfi és nő közt (homoszexuális k.) AP

férfi és nő közt (házassági k.) M, N, hívek-eretnekek AK

férfi és nő közt (androgün k.) R

személy és csoport közt C

egyháztagek csoportjai közt BN

egyházközösségek és egyháztagek közt U, EE

egyháztagek és eretnek(ek) közt BV, BX

egyháztagek és hitetlenek közt EL

asztaltársaság tagjai közt: CC, CD

(ariánus) eretnekek közt: BW

állampolgárok közt: D, J, O

alattvalók közt: F

egyháztagek közt: V, BT, BU, BY, EO, ES

apostolok közt EM, ~i útitársak közt EQ

apostolok és egyháztagek közt EJ

vitatkozó felek közt DZ

tanító és hallgatóság közt EA

gyilkosok közt EP

igazságos és igazságtalan emberek közt G

emberi részek v. tulajdonságok közt (n=4)

P, X, CB, CJ

ember és emberi konstruktum közt (n=1)

ember-fegyver L

emberi konstruktumok közt (n=4)

dalnok hangja és dal témája közt A

nagyság és kicsinység közt I

városok közt E

nemzetségek és falvak közt K

A természeti világon belüli kapcsolatok (n=0)

nincs

Multidimenzionális koinonia (n=78)

Az isteni, az angyali és az emberi világ tagjai közt (n=8)

egyházközösségek közt CA

Egyház és egyháztalagok közt BP

Az Egyház közössége BQ, BR, BS, BZ

egyes egyházközösségek BO

egyház mint közösség BL

Az isteni és az emberi világ tagjai közt (n=60)

Isten-ember(ek) AZ, BA, EF, CI, CL, CM, DM, spec. -tanító BF,-gnosztikus ember CF, -Isten-
Ábrahám és leszármazottai EG

istenek és emberek B

mennyek-ember BE,

Atya, Fiú, Szentlélek, emberek CW

romlatlanság-emberi test DG

Krisztus-Jézus (inkarnáció) AC, DA, DB, DC, EU

Szentlélek-ember(ek) DH, DI, DJ, DL

Jézus Krisztus-emberek DD, DE, DF, EK, ET, EB, EI, eucharisztia BC, BD, BJ, BM, DO, DP, DQ, DR, DS, DT, DU, DV, DW, DX, DY, EH
Fiú-doxológia CR
Ige-emberek AQ
Ige-értelmes lények CG
hallhatatlanság-emberek CE
szentek közt BI²
isteni természet-ember DK
az Ige és a keresztelés egysége AF
szent misztériumok-katekumenek CK
Krisztus testének közössége CN
hit-szenvedő ember Y
szentségek közössége Isten-hívek DN
hitben való közösség EN
lelki közösség EV
a filozófiából fakadó áldások és a tanító egyéb lelki ajándékai-emberek Z

Az isteni és az angyali világ tagjai közt (n=4)

Isten (ált.)-angyal AV, AY, BB
Szentlélek-angyal AW

Az angyali és az emberi világ tagjai közt (n=2)

ember-angyal és munkái AA
ember-Sátán ER

Az emberi és a természeti világ tagjai közt (n=1)

pásztor és tenger közt Q

Az isteni, az angyali és az emberi világ tagjai közt (n=1)

² A szentek közössége speciális abból a szempontból, hogy a szentek emberek, ugyanakkor az emberi világhoz képest ők és közösségük is transzcendens, mert csak haláluk után lépnek be ebbe a közösségbe Jézus Krisztussal, az örök életben. (a „szent-ség” egyik „előfeltétele”, hogy az adott ember halott legyen).

AX

Általában minden közt (n=2)

W, BG

A fenti listából látható, hogy a *koinonia* egyaránt jelöl mono- és multidimenzionális közösségeket, ez utóbbit valamivel nagyobb arányban. A *koinonia* az alkotó tagok közti kapcsolatokat nézve monodimenzionálisan főként az emberi, de kisebb mértékben az isteni és az angyali világon belüli kapcsolatokat is jelöl. Érdekes módon kizárólag a természeti világon belüli közösségek, egységek meglétét sem az ógörög, sem a keresztény *koinonia*-használatok nem támasztják alá; ilyenre nem szerepelnek példák a vizsgált szövegekben. A multidimenzionális koinoniák különböző kombinációkban, de mind a 4 (istenti, angyali, emberi és természeti) dimenziót áthatják, a hangsúly ugyanakkor itt is az emberi és az isteni világ közti kapcsolatra helyeződik. A 78 esetből 61 utal az isteni és az emberi dimenziót is átható közösségre (ez a szám tovább növekszik, 69-re, ha ide vesszük azokat a példákat, ahol a közösségeknek az isteni és az emberi dimenzió túl az angyaliból származó tagjai is vannak, illetve 71-re, ha ezen felül még az általában mindent felölelő két esetet is figyelembe vesszük).

Fontos kiemelni, hogy a fenti kategorizálásban a *koinonia* kevés kivétellel a tagok valamilyen speciális egységére, közösségére vonatkozik, így a jelentéstérkép egyúttal a *koinonia* mint egység/közösség dimenzionálására is alkalmazható. A kevés kivételt a *koinonia* mint egyszerű kapcsolat/kapcsolódás (D, R, AR, EM), (adományok) gyűjtése/adakozás (U, V, EC, ED, EE) és közlés (DZ, EA, EB, EG) jelentette, amiben nem foglaltatnak benne automatikusan a tagok egysége vagy közössége, de még e kivételeken belül is kevés az olyan, ami kompatibilis lenne a kommunikáció transzmissziós modelljével.

A *koinonia* soc- gyökből képzett *societas*, *societate*, *societatem* stb. fordításai nagyjából egyenlő arányban jelentenek kifejezetten csak emberek közti és kifejezetten ember(ek) és transzcendens személyek közti kapcsolatokat. A *koinonia communicatio* –fordításai elsősorban emberek és transzcendens tagok alkotta egységekre, közösségekre utalnak. Néhány esetben a fordítások üzenetek átadását jelölik, noha ezek a kommunikáció transzmissziós modelljével kompatibilis előfordulások ritkák.

Az egység/közösség hangsúlyossága, és a *koinonia* mint az egység/közösség speciális típusa azokban az esetekben is nyilvánvaló, amikor a *koinonia* és képzetei a következőképp vannak fordítva:

- *socii, socios, societate, societatem, societatis* és *societas*;
- *communicare, communicatio, communicat, communicatione, communicationis, communicationem, communicandi* és *communicantes*.

Amennyiben a vizsgált bibliai igehelyek esetében nézzük ezeket a fordításokat, a következő eredményeket kapjuk:

Szövegek sorszáma	Vulgata Clementina	Nova Vulgata
U	collationem	<u>communicationem</u>
V	communio	Communio
DL	<u>communicatio</u>	<u>Communicatio</u>
EE	<u>Communicationem</u>	<u>communicationem</u>
EI	<i>Societatem</i>	Communio
EH	<u>Communicatio</u>	<u>Communicatio</u>
EJ	<u>Communicatione</u>	<u>Communicatione</u>
EK	<i>Societatem</i>	Communio
EL	Participatio	Participatio
EM	<i>Societatis</i>	Communio
EN	<u>Communicatio</u>	Communio
EO	<u>Communicationis</u>	Communio
EP	<i>socii (non essemus ~)</i>	<i>socii (non essemus ~)</i>
EQ	<i>Socii</i>	<i>Socii</i>
ER	<i>Socios</i>	<u>Communicantes</u>
ES	<u>Communicatione</u>	Communione
ET	<i>Societas</i>	Communio
EU	Dispensatio	Dispensatio
EV	<i>Societas</i>	Communio

1. táblázat: A *koinonia* latin fordításai a Vulgata Clementinában és a Nova Vulgatában (a soc- gyökből képzett latin szavakat dőlt betűs kiemeléssel, a communicatio-t és képzeteit pedig aláhúzással jelölöm, a jobb áttekinthetőség kedvéért)

Amikor pedig az egyházatyák írásainak a *Patrologia Graeca*-ban és a *Patrologia Latina*-ban szereplő szövegeiben nézzük a *koinonia* latin fordításait, a következő eredményeket kapjuk (lásd 2. Táblázat)

W commercio	X conjunctionem	Y <i>societas</i>
Z participes	AA communionem	AC <i>societate</i>
AD <i>societate</i>	AE commiscendum	AF <i>societatem</i>
AG communione	AH consuetudo	AI conjunctionem
AJ conjunctionem	AL <i>societate</i>	AM communionem
AN communionem	AO communionem	AP conjunctiones
AQ communionem	AS commune	AT communitatem
AU communitas	AV <u>communicatione</u>	AW communionem
AX communiouque	AY participatione	AZ communionem
BA <i>societate</i>	BB <u>communicationem</u>	BC consortium
BD communionem	BE communitas	BF szerkezetileg kihagyva
BG communionem	BH communione	BI <i>societatem</i>
BJ communione	BL ecclesiam	BM communione
BN communionem	BO communione	BP communionem
BQ communionem	BR communionem	BS communionem
BT communionem	BU communione	BV communionem
BW communionem	BX communionem	BY communionis
BZ communionem	CA communicatorum	CB <i>societas</i>
CC comunem	CD (mensae) consors	CE participes
CF communionem	CG communionem	CI <u>communicatio</u>
CJ consortium	CK communiouque	CL communione
CM communionem	CN communionem	CP <u>communicatio</u>
CQ commune	CR consortio	CS communionis
CT communione	CU communionem	CV communionem
CW consortium	CX <i>societas</i>	CY <i>societas</i>
CZ communionem	DA communione	DB communionem
DC communione	DD communionem	DE communione
DF participationem	DG particeps	DH <u>communicationem</u>

DI <u>communicatio</u>	DJ <u>communicatio</u>	DK consortes
DM communio	DN communio	DO communionem
DP communionem	DQ <u>communicatio</u>	DR communionem
DS communionis	DT communionem	DU <u>communicandi</u>
DV communio	DW communionis	DX communionem
DY communionem	DZ disputationes (<i>koinoniai ton logon</i>)	EA <u>communicat</u>
EB szerkezetileg kihagyva	EC <u>communicatio</u>	ED <u>communicare</u>
EF <u>communicatio</u>	EG <u>communicatio</u>	

2. táblázat: A *koinonia* latin fordításai a Patrologia Graecában (a „soc-„ fordítások dőlt betűvel, a *communicare* és derivációi aláhúzással kiemelve a jobb olvashatóságért).

Összességében; a Kelemen-féle és a *Nova Vulgata* 2 egységesen fordított, és a *Patrologia Graeca* 12 (összesen: 14) *koinonia*-(soc-) kifejezése

- mind a 12 esetben valamilyen egységet, közösséget jelöl.
 - Ezen egységek 7 esetben monodimenzionális közösséget jelölnek;
 - ezen belül 5 alkalommal olyat, melyet csak az emberi világba tartozó tagok alkotnak,
 - 2 esetben pedig Isteni Személyek közösségét jelölik.
 - További 5 esetben ezen egységek multidimenzionális közösséget jelölnek;
 - méghozzá mind az 5 esetben az isteni és az emberi világba tartozó tagok közösségét.

<i>Koinonia</i>-(soc-)	Monodimenzionális	Multidimenzionális	Összesen
egység/közösség	AD, AL, CB, CX, CY, EP, EQ	Y, AC, AF, BA, BI	12

3. táblázat: Mono- és multidimenzionális *koinonia*-k. („soc-” fordítások)

A *koinonia communicare, communicatio* és egyéb képzeteinek fordítása esetében a kétféle Vulgata nagyobb egyezést mutat: a 19 vizsgált ígelynél a Kelemen-féle 6, a *Nova Vulgata* pedig 5 alkalommal használja a *communicatio*-t a *koinonia* megfelelőjeként. Ebből 4 alkalommal (DL, EE, EH, EJ) egységesen, 2 alkalommal (ES, EN) a régebbi fordítás helyébe a *communio* lépett az újbán, míg egy alkalommal (U) a régebbi fordítás „*collationem*” szavát „*communicationem*”-re cserélték az

újabb kiadásban. A 4 egységes fordítás mindegyike multidimenzionális (Isten-ember) kapcsolatra vonatkozik.

A *Patrologia Graeca* latin szövegeiben szereplő *koinonia-communicatio* fordítások gyakran olyan állapotot vagy folyamatot jelölnek, melynek vannak transzcendens tagjai. Az ilyen esetek túlnyomó többségében a *communicatio* a tagok közösségére vagy egységére utal; csak két alkalommal közlésre és egy további esetben adománygyűjtésre. Összességében; a Kelemen-féle és a *Nova Vulgata* 4 egységesen fordított, és a *Patrologia Graeca* 14 (összesen: 18) *koinonia-communicatio* kifejezése

- 15 esetben valamilyen egységet, közösséget jelöl.
 - Ezen egységek 11 esetben multidimenzionális közösséget jelölnek;
 - ezen belül 9 alkalommal olyat, melyet az isteni és az emberi világba tartozó tagok közösen alkotnak,
 - 2 esetben az angyalok és az Isteni Személyek közösségét.
 - További 4 esetben monodimenzionális közösséget jelölnek;
 - ezen belül 1 esetben az isteni világon
 - 3 esetben az emberi világon belüli közösséget.
- 2 esetben közlést jelöl.
 - Ezen belül 1 alkalommal emberek közti monodimenzionális közlést,
 - 1 alkalommal pedig az Isteni világból az emberibe irányuló (multidimenzionális) közlést.
- 1 esetben emberek által emberek számára végzett (monodimenzionális) gyűjtést, adakozást jelöl.

<i>Koinonia-communicatio</i>	Monodimenzionális	Multidimenzionális	Összesen
egység/közösség	CP, EC, ED, EJ	AV, BB, CI, DL, DH, DI, DJ, DQ, DU, EF, EH	15
közlés	EA	EG	2
gyűjtés/adakozás	EE	-	1

V. táblázat: Mono- és multidimenzionális *koinonia*-k (communicare és képzeteivel történő fordítások esetében)

A *kosmopolis* és a *koinonia* fogalmi analíziseinek legfontosabb eredményei tehát az olyan multidimenzionális közösségek bemutatása, melynek transzcendens és emberi tagjai is vannak. Ezen belül is vannak olyanok, melyeknél ez az érintettség tág értelemben vett, nagy létszámú, egy térben és időben létező és hasonló normák által vezérelt embercsoportokra, vagy akár az egész emberiségre is kiterjed. Az analízis ezen felül rámutatott arra, hogy az kommunikáció különféle jelentéseit figyelembe véve, úgy, ahogyan azt az ógörög és a keresztény hagyományban használták, illetve használják, a kommunikáció jelenlegi transzmissziós modellje inadekvátak.

3.3. Tematikai és földrajzi minták az utóbbi időkben termelt társadalomtudományos tudásban: Nyugati dominancia és a szakrális perspektíva hiánya

A kortárs „elit” szociológiai szakirodalom a nyugati tudományos környezetben megtermelt tudást és eredményeket képviseli, ahol az együttlétezések vizsgálata során szinte teljesen hiányzik a transzcendens tagok figyelembe vételének szándéka, és alig van példa arra, hogy e hiányt valós problémának tekintik.

A 46 'A' kategóriás nemzetközi szociológiai folyóiratból kiválasztott 160 cikk tematikai elemzése során egyetlen olyan tanulmányt sem találtunk, amely a vizsgált jelenségek vagy problémák értelmezéséhez a vizsgálat során teológiai axiómákat, definíciókat vagy fogalmakat is használt. Az itt vizsgált különféle együttlétezéseknek (pl. társadalmak, társadalmi csoportok, házások, családok, illetve baráti, gyülekezeti, szomszédsági, iskolai, stb. kiscsoportok) transzcendens tagjai sem elméletileg, sem empirikusan nem vizsgáltak. Az ilyen konceptualizálások hiányára, mint a modern nyugati társadalomtudomány jellegzetességére is mindössze egyetlen tanulmányban (Seth 2013) hívják fel a figyelmet, a szerző itt bemutatja azt az előfeltételezést, melyet jogosan nevezhetünk „a társadalomtudományok szekularizmusának”, vagyis, hogy csak emberek lehetnek a cselekvés, a jelentések vagy a szándékok forrásai, istenek vagy szellemek ellenben soha. Módszertani szinten pedig szintén egyetlen tanulmányban (Woodberry et al. 2012) kap külön figyelmet annak kérdése, hogy a vizsgált vallási csoportok meghatározása és mérése azok doktrinális öndefiníciójának megfelelően, s ne különböző politikai vagy szociológiai perspektívákhoz igazítva történjen (mely öndefiníciónak értelemszerűen tartalmaznia kell transzcendens tagokat is).

A folyóiratok túlnyomó többsége (39 db; 85%) nagy kereskedelmi kiadók kiadásában jelent meg, az önálló, tudományos társaságok vagy intézetek által kiadott folyóiratok (7db) részaránya (15%) csekély, és súlyuk a vallási témájú cikkek megjelentetésében még ehhez képest is alacsony; 5%. A kereskedelmi kiadók mindegyike geográfaiilag a nyugati világhoz tartozik, ezen belül egy további jelentős dominancia érvényesül az anglofón országok felől: a folyóiratok közt túlsúlyban vannak (29db, 74%) azok, amelyek székhelye ilyen országban van; míg a holland és német kiadók folyóiratainak részaránya alacsony (10db, 26%). Az egyesült államokbeli nagy kereskedelmi kiadók pedig önmagukban több folyóirattal (21) szerepelnek a mintában, mint az egyesült királyságbeli (8), holland (7) és német (3) kiadók összesen.

A folyóiratok vezető szerkesztőinek a folyóiratokon feltüntetett intézményi affiliációi alapján is szembeűnő az anglofón országok, azon belül is az Egyesült Államok dominanciája. A 46 folyóirat 71 vezető szerkesztőjénél feltüntetett affiliációk közül 37 (51%) jelölt egyesült államokbeli intézményt, 22 (30%) egyesült királyságbelit és 14 (19%) bármilyen más országbeli intézményt. A nagy kereskedelmi kiadók folyóiratai szerkesztőinek átlagosan 45%-a kötődik egyesült államokbeli és 33%-a egyesült királyságbeli intézményhez, a fennmaradó 22% kanadai, hollandiai, svéd, norvég és braziliai intézmények közt oszlik meg. A független kiadóknál ez az arány 88% és 12%, és a vezető szerkesztőknél egyetlen nem-US/UK affiliációt sem találtunk.

A 2010 januárja és 2013 decembere közt a vizsgált folyóiratokban publikált tanulmányok első szerzőinek intézményi affiliációját nézve megállapítható az anglofón dominancia harmadik dimenziója is. Az Egyesült Államokban és az Egyesült Királyságban található intézményekhez köthető első- vagy egyszerűs munkák adják az általános vallási fókuszú cikkek 67%-át (US: 54%, UK: 13%), a kereszténység-specifikus cikkek 73%-át (US: 56%, UK: 17%) és az iszlám-specifikus cikkek 63%-át (US: 24%, UK: 39%); a fennmaradó hányadokon pedig számos ország osztozik.

3.4. Akadályok a társadalom újragondolása és az emberi és transzcendens tagok közös valóságalkotásából származó UCHE formák bevezetése előtt

Több akadály áll az UCHE olyan újragondolása előtt, mely egyaránt magába foglal társadalmakat és emberi és transzcendens tagokkal rendelkező közösségeket. A főbb ilyen akadályok a társadalomtudományok szekularizáltsága, empiria-centrikussága és a modern „publikálj-vagy-pusztulj” kutatási környezet sajátosságai, melyek összességében a paradigmaticus konformitást és elköteleződést díjazzák.

Az UCHE efféle újragondolásának két lehetséges módját vizsgáltam, a perenniális filozófia és a posztsekuláris gondolkodás alkalmazását a társadalomfogalom rekonstrukciója során. Arra jutottam, hogy noha kifejezetten alkalmasak kurrens társadalmi és politikai problémák diagnosztizálására, mégsem lépnek ki használható mértékben a társadalom fogalmi kereteiből. A posztsekuláris gondolkodás alapvetően (szekuláris és nem-szekuláris) társadalmak körül forog, míg a perenniális filozófia elsősorban az isteni és az emberi individuális reintegrációjával foglalkozik, és (félreérthetően) kisebb hangsúlyt fektet arra az univerzális kollektivitásra, ami pozitív (szakrális, vallásos vagy tradicionális társadalmak) és negatív (modern vagy globális) formákban egyaránt megmutatkozhat. Mindemellett a perenniális filozófiában nagyobb lehetőségek rejlenek a különböző létminőségű tagok alkotta kollektív emberi együttlétezések újragondolásához. Ugyanakkor keretein belül végső soron lehetetlen a vallási igazságokat teljes mértékben egy partikuláris vallási hagyománynak megfelelően figyelembe venni, mivel ezeket a „primordiális tradíció” metanarratívájának adott vallási nyelvben és szimbólumrendszerekben, törvényekben és rítusokban történő kifejeződésének tekinti. Ez a hermeneutika pedig nem felel meg a történelmi vallási közösségek önmeghatározásának, ahogyan magukat a valóságban a vallási igazságok körül megszervezték.

A posztsekularizmus a szakrális és a vallási moralitás együttműködésének egy lehetséges formájával foglalkozik: a társadalmi szétszakadás jelentette válság problémájára dolgozza ki azt a megoldást, hogy felhívja a figyelmet némely vallási érték társadalmi integrálásának szükségességére. Ilyesformán ez a Habermas és mások által felvázolt feladat a társadalmon belül történne, egyúttal újra felvetve annak gondolatát, hogy még egy szekuláris társadalmon belül sem szabad a társadalom tagjainak elvi szinten tagadni azt, hogy a vallási világmagyarázatok igazat fejezzenek ki, továbbá, hogy a vallások efféle „elvi igazságpotenciáljának” rájuk, vagy a társadalmi berendezkedésre nézve átalakító kulturális, politikai, jogi és morális következményei lehetnek. (lásd pl. Habermas 2001, Habermas és Ratzinger 2007) Ugyanakkor az együttműködés e formája mindössze annak beismerésének feleltethető meg, hogy a modern racionalitásnak a vallással történő teljes leszámolást megcélzó programja megbukott. Teljesen igaz, hogy ez a gondolkodásmód arra irányul, hogy az informális társadalmi nyilvános szférában –ami a közvélekedés formálásának területe– bármely lehetséges releváns érv elhangozhasson, és a vallásos embereknek legyen lehetőségük a vallási álláspontjukat nyilvános vitában érvényre juttatni –mindehhez pedig még biztosítékokat is kínál. Ebben az értelemben, és *csak* ebben az értelemben karolja fel posztsekuláris gondolkodás azt az érvet, hogy a vallási világnézeteknek és meglátásoknak, morális intuícióknak és érzékenységeknek az informális nyilvános szféra diskurzusainak részévé kell válniuk. Másfelől viszont nagyon is világos, hogy –e nyilvánosság argumentatív kontextusától eltekintve, ahol a vallási igazságoknak és értékeknek megvan a betöltendő helyük és szerepük– nem helyezhetőek egy szintre például a modern tudományossággal: A vallásnak el kell fogadnia a tudás társadalmi monopóliumát birtokló tudományok fennhatóságát, és olyan

alkotmányos államok keretein belül kell működnie, melyek a moralitás nem-szagrális elgondolásain alapulnak. Ezen felül, noha Habermas és mások elismerik a vallási ideák és morális intuíciók értékeit a közvélekedés formálása során, a posztszekuláris gondolkodás elválaszthatatlan annak igényétől, hogy ezek az ideák és intuíciók –ha és amikor az alkotmányos demokráciák intézményeinek szintjén eljutnak a nyilvános akaratformálásig– le legyenek fordítva racionálisan, az ésszerűség elfogadhatóbb nyelvére. Sajnálatos módon tehát a posztszekularizmuson belül nincs javaslat arra nézve, hogy a vallási igazságoknak hasonló státuszban kellene állniuk, mint a szekuláris-racionális érveknek. Ilyesformán, noha a transzcendens tagok vallási igazságoknak megfelelő konceptualizálását egy univerzális közösségbe meg lehetne tárgyalni nyilvánosan, ha lefordítjuk a társadalomtudományok nyelvére, de ezt a társadalomelméletekkel egy szinten, azok lehetséges alternatívájaként tudományosként elfogadni több, mint amire a posztszekularizmus lehetőséget ad.

Az általunk javasolt megoldás nem tartalmazza a társadalom reszakralizációját vagy átalakítását, azt e helyett az UCHE tisztán szekuláris formájaként látja, amely kizárólag emberi tagokat tartalmaz. Ezzel párhuzamosan szükséges az UCHE más olyan formáit bevezetni, amelyeknek transzcendens (isteni és angyali) tagjai is vannak, és az UCHE e formáinak a társadalomhoz hasonló univerzális terjedelemmel kell rendelkezniük. A disszertációban posztuláltuk mind e transzcendens tagok létezését és aktivitását, mind pedig az emberekkel közös szerepüket a valóságalkotás folyamatában, ugyanakkor nem specifikáltunk pozitív vagy negatív normatív határokat; ennek feladata a szociológiai képzeletre hárul. Természetesen a szociológiai képzelet lehet eleve értéktelített, és minden ember dönthet úgy, hogy egy konkrét vallási hagyomány mentén képezi le ezeket a transzcendens tagokat magában. A szocietális valóság elkülönítése a transzcendens ágensek mindenfajta bevonódásától, és az UCHE más formáitól illetően való megkülönböztetése legalább két, a disszertációban megválaszolatlanul hagyott további kérdéshez vezet, nevezetesen: Lehetségesek-e egyáltalán egy ilyen valóság, vagy ez nem több utópisztikus elképzelésnél? Mi a szociológia magyarázó erejének terjedelme akkor, amikor transzcendens és emberi tagokból egyaránt álló közösségekkel találkozunk?

3.5. Az eredmények összefoglalása

A disszertáció a társadalom elgondolásában benne rejlő ama korlátok a felfejtésére törekedett, melyek a jelenlegi kommunikációkutatásokat uralják és komolyan hátráltathatják egy olyan általános világalkotó kommunikációmodell kifejlesztését, ami a valóság közös megalkotásában transzcendens tagok létezését és szerepét is figyelembe venné. A kutatás egy felvilágosult konceptuális újításig követte vissza a társadalom elgondolását, ezt követően bemutatta alkalmazásának problematikusságát az európai szociológiai gondolkodás történetéből vett példákon. Elvégeztük a *kosmopolis* és a *koinonia* konceptuális analizisét annak érdekében, hogy világossá tegyük: a társadalom koncepciója és

a társadalmi típusú közös valóságok előfeltételezése nem alkalmazható univerzálisan, mindenféle makroszintű kollektív emberi együttlétezés kutatása során, hanem olyan formákra kell korlátozódnia, amelyek nem-emberi tagok létezését vagy aktív szerepét nem megengedő elvek alapján szerveződnek. Ezek az eredmények azt is világossá teszik, hogy szükséges az univerzális kollektív emberi együttlétezés olyan formáit is elgondolni, melyek transzcendens és emberi tagokat is magukban foglalnak, és egy olyan önértelmezéshez és diagnosztizáláshoz használt hermeneutikai keretrendszer kialakítani hozzájuk, mint amilyennel a társadalom esetében is rendelkezünk. Ezalatt a szociálkonstruktivista megközelítést használhatjuk analogikusan az isteni, angyali és emberi tagok által közösen alkotott valóságalkotások leírásához. Ugyanakkor a modern társadalomtudományokban közel lehetetlenül nehéz olyan, koinonikus vagy kozmopolita közös valóságok elgondolása, ami ilyen tagok cselekedeteiből és gondolataiból származik, és ilyen tagok tartják fenn valóságosként, ez pedig kihatással van a *kosmopolis*- vagy *koinonia*-típusú együttlétezésekre megfelelően használható világalkotó kommunikációmodell kifejlesztésére. A közös valóságalkotásként értett kommunikáció transzcendens tagjai –melyekre a *koinonia* „*communicatio*” fordításai tisztán utalnak– itt csak szociokulturális konstruktumokként, vagy emberi tevékenységből származó, szimbolikus értékű absztrakciókként jelenhetnek meg. Így a transzcendens tagok a valóságalkotásban nem a saját jogukon, mint angyalok vagy Isteni Személyek vehetnének részt, hanem az emberi viselkedést irányító értékek és szabályok absztrakt forrásaiként. Az efféle jelenlegi megközelítések dominanciáját, és hiányosságukat a valóságos transzcendens tagok konceptualizálása területén egy, A-kategóriás nemzetközi szociológiai folyóiratok cikkein végrehajtott tematikai elemzés során korroboráltuk; ezekről a cikkekről lehetett azt feltételezni, hogy a legnagyobb hatásuk van a jelenlegi szociológiai kutatásokra, illetve hogy az ilyen kutatások legfrissebb és legjelentősebb eredményeit tartalmazzák.

Az általunk javasolt megoldás erre a helyzetre a társadalom fogalmának a filozófiai hermeneutika eszközeivel végrehajtott de- és rekonstrukciója volt, ami az *univerzális kollektív emberi együttlétezés* (UCHE) fogalmának megalkotásához vezetett. Az UCHE-nek egy társadalmi formája van, a társadalom, amit csak emberi tagok és azok különféle mentális, anyagi, intézményi stb. termékei alkotnak, emellett pedig vannak nem-társadalmi formái, amelyeket transzcendens és emberi tagok alkotnak.

Főbb hivatkozások

Alatas, F. S [2003]; Academic Dependency and the Global Division of Labour in the Social Sciences. *Current Sociology* 51(6) 599–613. doi: 10.1177/00113921030516003

Alatas, F. S. [2006]; *Alternative discourses in Asian social science: Responses to Eurocentrism*. New Delhi: Sage.

- Arens, E. [1995]; *Christopraxis: A Theology of Action*. Minneapolis: Fortress Press.
- Baker, K. M. [1994]; Enlightenment and the institution of society: notes for a conceptual history. In Willem Melching, Wyger Velema (eds.) *Main trends in cultural history*. 95–120. Amsterdam-Atlanta: Editions Rodopi.
- Beed, C. és Beed, C. [2006]; *Alternatives to Economics: Christian Socio-Economic Perspectives*. Lanham: University Press of America.
- Berger, P. L. és Luckmann, T. [1967]; *The Social Construction of Reality: A Treatise in the Sociology of Knowledge*. Garden City: Anchor Books.
- Buber, M. [1923]; *Ich und Du*. Leipzig: Insel-Verlag.
- Carey, J.W. [1989]; *Communication as Culture. Essays on Media and Society*. Winchester: Unwan Hayman.
- Cicero: De Republica in C. F. W. Mueller [1889]; (szerk.) M. Tullius Cicero. Librorum de Re Publica Sex. Leipzig: Teubner. in the Perseus Digital Library, <http://data.perseus.org/texts/urn:cts:latinLit:phi0474.phi043> [accessed 21/03/2014]
- Craig, R.T. [1989]; Communication as a practical discipline. In B. Dervin, L. Grossberg, B. J. O'Keefe, & E. Wartella (Eds.), *Rethinking communication: Vol. 1. Paradigm issues* pp. 97-122. Newbury Park: Sage.
- Cramp, A. [1981]; *Economics in Christian Perspective*. Cambridge: Emmanuel College.
- Cronen, V.E. [1995]; Coordinated management of meaning: The consequentiality of communication and the recapturing of experience. In S.J. Sigman (ed.) *The consequentiality of communication*. 17-65. Hillsdale: Erlbaum.
- Dance, F. E. X. és Larson, C. E. [1976]; *The functions of human communication: A theoretical approach*. New York: Holt, Rinehart & Winston.
- Diogenes Laertios: Lives of Eminent Philosophers. in R.D. Hicks [1972[1925)]; (transl.) Lives of Eminent Philosophers: Diogenes Laertius. Cambridge: Harvard University Press. in the Perseus Digital Library, <http://data.perseus.org/texts/urn:cts:greekLit:tlg0004.tlg001> [accessed 21/03/2014]
- Eilers, F. J. [2011]; Communication Theology: Some Considerations. FABC Office of Social Communications. internet:http://www.fabc.org/offices/osc/docs/pdf/Communication_Theology.pdf (accessed 2015/04/02).
- Eilers, F.J. [2003]; *Communicating in Ministry and Mission. An Introduction to Pastoral and Evangelizing Communication*. Manila: Logos Publications, 2003
- Eusebius of Caesarea: Praeparatio Evangelica. in E.H.Gifford [1903]; (ford.) Eusebii Pamphili. Evangelicae Praeparationis. Tome III. Oxford: Typographeo Academico.
- Forrester, D. [2001]; *On Human Worth: A Christian Vindication of Equality*. London: SCM.
- Gauchet, M. [1979]; De l'avènement de l'individu à la découverte de la société. In: *Annales. Économies, Sociétés, Civilisations*. 34(3) 451-463.
- Giddens, A. [1989]; The Orthodox Consensus and the Emerging Synthesis. In B. Dervin, L. Grossberg, B. J. O'Keefe, & E. Wartella (Eds.), *Rethinking communication: Vol. 1. Paradigm issues* pp. 66-96. Newbury Park: Sage.
- Glaser, B. G. és Strauss, A. L. [2012 (1967)]; *The Discovery of Grounded Theory: Strategies for Qualitative Research*. New Brunswick, London: Transaction Publishers.
- Gordon, D. [1994]; *Citizens without Sovereignty: Equality and Sociability in French Thought 1670–1789*. Princeton: Princeton University Press.

- Gunaratne, S. A. [2009]; Emerging global divides in media and communication theory: European universalism versus non-Western reactions, *Asian Journal of Communication* 19 (4); 366-383.
DOI:10.1080/01292980903293247
- Gunaratne, S. A. [2010]; De-Westernizing communication/social science research: Opportunities and limitations. *Media, Culture & Society*, 32(3), 473-500. DOI: 10.1177/0163443709361159
- Gutiérrez, G. [1988]: *A Theology of Liberation: History, Politics, and Salvation* [15th Anniversary Edition). Maryknoll: Orbis Books.
- Habermas, J. [2001]; *Hit, tudás – megnyitás*. internet: <http://www.inaplo.hu/nv/200112/17.html> [letöltés ideje 2011-05-30]
- Habermas, J. és Ratzinger, J. [2007]; *A szabadelvű állam morális alapjai*. Budapest: Barankovics István Alapítvány - Gondolat.
- Heidegger, M [2004[1927)]; *Lét és Idő*. Budapest: Osiris.
- Hermans, C. A. E.; Immink, G.; de Jong, A. & van der Lans, J. (Eds.). [2002]; *Social constructionism and theology*. Leiden: Brill.
- Hobgood, M. [1991]; *Catholic Social Teaching and Economic Theory*. Philadelphia: Temple University Press.
- Jaspers, K. [1919]; *Psychologie der Weltanschauungen*. Berlin: Verlag von Julius Springer.
- Jung, T. [2012]; *Zeichen des Verfalls. Semantische Studien zur Entstehung der Kulturkritik im 18. und frühen 19. Jahrhundert*. Göttingen: Vandenhoeck & Ruprecht GmbH. & Co.
- Kamhawi, R. és Weaver, D. [2003]; Mass Communication Research Trends from 1980 to 1999. *Journalism and Mass Communication Quarterly* 80(1), 7-27. doi: 10.1177/107769900308000102
- Keenan, W.J.F. [2003]; Rediscovering the Theological in Sociology Foundation and Possibilities. *Theory, Culture & Society* 20(1) 19-42. doi: 10.1177/0263276403020001919
- Krippendorff, K. [1989]; The Ethics of Constructing Communication. In B. Dervin, L. Grossberg, B. J. O'Keefe & E. Wartella (Eds.), *Rethinking communication: Vol. 1. Paradigm issues* pp. 53-65. Newbury Park: Sage.
- Lampe, G.W.H. [1961]; *A Patristic Greek Lexicon*. Oxford: Clarendon Press.
- Lasswell, H.D. [1927]; *Propaganda Technique in the World War*. New York: Peter Smith.
- Lee, P. [2010]. "De-Westernizing" communication studies in Chinese societies? In G. Wang (Ed.), *Dewesternizing communication research: Altering questions and changing framework* pp. 79-92. London: Routledge.
- Liddel, H.G. és Scott, R. [1883]; *A Greek-English Lexicon*. 7th. ed. New York: Harper & Brothers.
- Lippmann, W. [1922]; *Public Opinion*. New York: Harcourt, Brace & Co.
- Long, S. [2000]; *Divine Economy. Theology and the Market*. London: Routledge.
- Lukács, G. [1971[1923)]; *History and Class Consciousness*. London: Merlin Press.
- Martin, D. [1997]; *Reflections on Sociology and Theology*. Oxford: Clarendon Press.
- McKee, A. [1987]; *Economics and the Christian Mind*. New York: Vantage Press.
- Meeks, W. [1989]; *God the Economist. The Doctrine of God and Political Economy*. Minneapolis: Fortress.
- Milbank, J. [1990]; *Theology and Social Theory*. Oxford: Blackwell Publishing Ltd.
- Milbank, J. [2008]; *Theology and social theory: Beyond secular reason*. 2nd. edition. Oxford: Blackwell Publishing Ltd.

- Mintzker, Y. [2008]; A Word Newly Introduced into Language: The Appearance and Spread of “Social” in French Enlightened Thought, 1745–1765. *History of European Ideas* 34(4) 500–513.
- Musonius Rufus: Lecture IX. in Cora E. Lutz [1947]; (transl.) Musonius Rufus, the Roman Socrates. Lectures and Fragments. Yale Classical Studies 10. Yale: Yale University Press. internet: https://sites.google.com/site/thestoiclife/the_teachers/musonius-rufus [accessed 21/03/2014] és O. Hense [1905]; (szerk) C. Musonii Rufi Reliquiae. 41-51. Leipzig: Teubner.
- North, G. [1973]; *An Introduction To Christian Economics*. Craig Press.
- North, G. [1989]; *Political Polytheism: The Myth of Pluralism*. Institute for Christian Economics.
- O’Boyle, E. [1998]; *Personalist Economics: Moral Convictions, Economic Realities, and Social Action*. Boston: Kluwer.
- Ogden, C.K. és Richards, I.A. [1923]; *The Meaning of Meaning: A Study of the Influence of Language upon Thought and of the Science of Symbolism*. London: Kegan Paul.
- Postman, N. [1992]; Social science as moral theology. In: *Conscientious Objections: Stirring Up Trouble about Language, Technology and Education*. pp. 3–19. New York: Vintage Books.
- Potter, J. W.; Cooper, R. és Dupagne, M. [1993]; The Three Paradigms of Mass Media Research In Mainstream Communication Journals. *Communication Theory* 3(4) 317-335. doi: 10.1111/j.1468-2885.1993.tb00077.x
- Potter, W. J. és Riddle, K. [2007]; A content analysis of the media effects literature. *Journalism & Mass Communication Quarterly* 84(1), 90–104. doi:10.1177/107769900708400107
- Riffe, D. és Freitag, A. [1997]; A content analysis of content analyses: twenty-five years of Journalism Quarterly. *Journalism and Mass communication Quarterly* 74(4), 873–882. doi: 10.1177/107769909707400414
- Rodriguez, A. [2010]; *Revisioning Diversity in Communication Studies*. Leicester: Troubadour Publishing.
- Rosengren, K.E. [1989]; Paradigms lost and regained. In B. Dervin, L. Grossberg, B. J. O’Keefe, & E. Wartella (Eds.), *Rethinking communication: Vol. 1. Paradigm issues* pp. 21-96. Newbury Park: Sage.
- Rothembuler, E.W. [1998]; *Ritual Communication: From Everyday Conversation to Mediated Ceremony*. Thousand Oaks: Sage.
- Schmitt, C. [1923]; *Die geistesgeschichtliche Lage des heutigen Parlamentarismus*. Berlin: Dunker & Humblot.
- Seneca: De Otio. in John W. Basore [1932]; (szerk.) *Moral Essays: Vol. 2*. London és New York: Heinemann. in the Perseus Digital Library, <http://data.perseus.org/texts/urn:cts:latinLit:stoa0255.stoa011> [accessed 21/03/2014]
- Seth, S. [2013]; “Once Was Blind but Now Can See”: Modernity and the Social Sciences. *International Political Sociology* 7(2) 136–151. doi: 10.1111/ips.12014
- Shilling, C. és Mellor, P.A. [2001]; *The Sociological Ambition: Elementary Forms of Social and Moral Life*. London: Sage.
- Shi-xu [2014]; *Chinese Discourse Studies*. Basingstoke: Palgrave Macmillan.
- Steiger, K. [2003]; Mi a szünkathaszteszisz? *Világosság* 2003/11-12, 217-224.
- Tönnies, F. [1922]; *Kritik der öffentlichen Meinung*. Berlin: Verlag von Julius Springer.
- van der Ven, J. [1993]; *Practical Theology: An Empirical Approach*. Kampen: Kok Pharos.

Wang, G. [2011] (szerk.); *De-Westernizing communication research: Altering questions and changing frameworks*. London: Routledge.

Wittgenstein, L. [1922]; *Tractatus Logico-Philosophicus*. London: Kegan Paul.

Woodberry, R. D.; Park, Jerry Z.; Kellstedt, Lyman A.; Regnerus, Mark D. és Steensland, Brian [2012]; The Measure of American Religious Traditions: Theoretical and Measurement Considerations. *Social Forces* 91(1) 65-73. doi:10.1093/sf/sos121

A témakörrel kapcsolatos saját publikációk

1. Idegen nyelven publikált közlemények

1.1 Referált (peer-reviewed)

1.1.1 FOLYÓIRATBAN, PERIODIKUMBAN MEGJELENT

szakcikk

Tóth János (2013): Similarities and Differences in Perennial and Post-Secular Approaches to Society. *Kötő-Jelek* 2013, 113-128. doi: 10.13140/2.1.5158.6886

Tóth János, Vass Csaba (2012): Clear, unclear and non-media. An attempt at conceptualization. *KOME-An International Journal of Pure Communication Inquiry* 1(1), 20-30. doi: 10.17646/KOME.2012.13

konferenciaközlemény (különszámban)

Tóth János (2011): Supra- Inter- and Intrasocial Motions: Prolegomena to the Ontological Poverty of Societies. *Studime Sociale* 5(2), 15-23.

1.1.2 KÖNYVFEJEZET

konferenciaközlemény

Tóth János (2012): Οὐ θέλω δὲ ὑμᾶς κοινωνοὺς τῶν δαιμονίων γίνεσθαι – Separative Integration as a Theological Model of Communication. In: *Proceedings in Electronic International Interdisciplinary Conference*. Zilina: EDIS - Publishing Institution of the University of Zilina, 557-560. doi: 10.13140/2.1.3159.8407

Tóth János (2012): Disciplinary boundaries in the sociological examination of modes of human symbioses. In: *Proceedings in Electronic International Interdisciplinary Conference*, Zilina: EDIS-Publishing Institution of the University of Zilina, 493-496. doi:10.13140/2.1.1586.9765

1.2 Nem referált

1.2.1 FOLYÓIRATBAN, PERIODIKUMBAN MEGJELENT

konferenciaközlemény

Tóth János (2012): The Dangers of Academic Bubble Economy from a Young Researcher's Perspective. *Acta Sociologica-Pécsi Szociológiai Szemle* 5(1), 61-67.

recenzió, kritika

Tóth János (2013): Book Review: Barbara Czarniawska, *Cyberfactories: How News Agencies Produce News*. *Media, Culture & Society* 35(7), 920-922. doi: 10.1177/0163443713497640a

Tóth János (2012): Global Media and Communication Policy. *European Journal of Communication* 27(3), 309-312. doi: 10.1177/0267323112450793

szerkesztői levél

Demeter Márton, **Tóth János** (2012): Basic Researches In Communication and Media Studies. *KOME – An International Journal of Pure Communication Inquiry*, 2012 1 (1): 1-4. doi: 10.17646/KOME.2012.11

2. Magyar nyelven publikált közlemények

2.1 Referált (peer-reviewed)

2.1.1. FOLYÓIRATBAN, PERIODIKUMBAN MEGJELENT

szakcikk

Tóth János (2015): Szekularizáció es szociológia: Mit tölthetünk a régi tömlőkbe? *Magyar Tudomány* 176(3), 347-355.

Tóth János (2014): Szimulakratív szignifikáció es szimulakratív színterek – egy deviáns publikációs gyakorlat vizsgálata. *Információs Társadalom* 14(2), 24-44.

Tóth János (2014): Szegényes szegénység-megközelítések és a bibliai szegénység társadalomtudományi relevanciája. *Theologiai Szemle* 2014/4, 223-231.

Tóth János (2014): Kétség, a láthatóvá tett láthatatlan. Az előzetes terepmunka adatainak hatása Kétség szakrális kommunikációs hálózata kutatásának módszereire. *Jel-Kép* 2014/4, 55-74.

2.2 Nem referált

2.2.1 FOLYÓIRATBAN, PERIODIKUMBAN MEGJELENT

rövid közlemény

Tóth János (2014): Akadémiai függőség és hamisítványok: Az Impaktfaktor-fetiszizmus egy kísérőjelenségéről. *BUKSZ – Budapesti Könyvszemle* 26(3), 203-205.